<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2018-5-1-48-61>

УДК: 378.112:330.341(477)

Сич Олександр

Відповідальність держави за якість вищої освіти в умовах її реформування: основні засади

Анотація

У статті розглядаються питання змісту відповідальності держави за якість вищої освіти у контексті реформування системи вищої освіти в Україні. Зазначено, що відповідальність за якість вищої освіти є розподіленою між різними суб'єктами відповідно до визначених повноважень. У світлі імплементації Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) із збільшенням рівня автономії закладів вищої освіти зростає обсяг їх відповідальності за якість вищої освіти. Висловлюється авторська позиція щодо дискусії між експертами про визначення поняття «якість вищої освіти». Відповідальність держави за якість вищої освіти засвідчена положеннями як ключових національних документів, так і документів Європейського простору вищої освіти. Обґрунтована ціннісна платформа цієї відповідальності. Окреслено функції держави та інструменти державного управління, які спроможні забезпечувати реалізацію державної політики у сфері вищої освіти.

Ключові слова: автономія закладів вищої освіти, відповідальність держави, вища освіта, якість вищої освіти.

Вступ

Питання забезпечення якості освіти є одним із найактуальніших питань суспільства взагалі та українського суспільства зокрема. Про низьку якість української освіти, зокрема вищої освіти, сьогодні говорять, пишуть, дебатують всі (фахівці-експерти, урядовці, наукові, науково-педагогічні і педагогічні працівники, батьки, студенти і навіть учні). І те, що нарешті українське суспільство всерйоз починає ставити перед органами державної влади складні питаннями щодо забезпечення якості освіти – добрий знак.

Усвідомлення проблеми – це перший крок до її вирішення. І вирішувати її мають всі. Тому абсолютно правильно колишній Міністр освіти і науки України С. Квіт сформулював назву своєї передмови до серйозного наукового доробку (Імператив якості, 2014 : 7) (який ми ще будемо аналізувати далі): «Від патерналізму до партнерства: якість вищої освіти як спільна відповідальність і результат взаємодії університетів, суспільства і держави». Чинний же Міністр освіти і науки України Л. Гриневич у своїй передмові до згаданого доробку влучно зазначила про усвідомлення того, що «Україні потрібен новий суспільний договір між державою і суспільством, що наша країна матиме майбутнє, якщо воно буде формуватися за активної участі громадян, а влада стане не самоціллю, а засобом реалізації цього майбутнього, відповідальною і підзвітною народові» (Імператив якості, 2014 : 11). Отже, докладати зусиль до підвищення (покращення) якості вищої освіти мають всі, але кожен в рамках своїх можливостей і повноважень.

Однієї з основних концептуальних засад Закону України «Про вищу освіту», прийнятого у 2014 році (Закон, 2014), є збільшення автономії закладів вищої освіти, що на рівні Закону буквально означало збільшення прав університетів і відповідне вилучення цих повноважень у держави. Не викликає жодних сумнівів, що у зв'язку із збільшенням автономії закладів вищої освіти збільшився обсяг їх відповідальності перед суспільством за якість вищої освіти, що

повністю відповідає основним документам Болонського процесу, згідно з якими основну відповідальність перед суспільством за якість вищої освіти несуть університети. У зв'язку із збільшенням обсягу автономії та відповідальності університетів за якість вищої освіти збільшилася і кількість відповідних наукових досліджень.

Проте, залишається цікавим інше питання – чи зменшився обсяг відповідальності держави перед суспільством за якість вищої освіти у зв'язку із вилученням у держави певної кількості повноважень? І ця сторона питання – забезпечення якості вищої освіти державою – залишається поки що, на нашу думку, «в тіні».

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі

Питання якості вищої освіти останнім часом досліджують такі вчені як М. Головянко, С. Гришко, О. Джеджора, Т. Добко, В. Жуковський, М. Іванчук, С. Калашнікова, Г. Касьянов, М. Квієк, С. Квіт, Г. Клімова, О. Копієвська, Ю. Кордуба, С. Курбатов, В. Луговий, К. Малишкіна, Т. Радівілова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, Т. Федірчик, А. Чуприна, Г. Шепель та ін.

Метою цієї статті є дослідження питання відповідальності держави за якість вищої освіти в умовах її реформування та переходу до автономії закладів вищої освіти.

Методи дослідження

Основним методом дослідження є аналіз нормативних, аналітичних і наукових джерел.

Результати дослідження

12 січня 2015 року Указом Президента України № 5 була схвалена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (далі – Стратегія) (Указ Президента України, 2015), метою якої є «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі» (Указ Президента України, 2015 : п. 2). Задля цього, як зазначено в Стратегії, рух уперед здійснюватиметься за такими чотирма векторами: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності та вектор гордості (Указ Президента України, 2015 : п. 2).

У рамках названих чотирьох векторів руху Стратегія передбачає реалізацію 62 реформ і програм розвитку держави. Але головне і цікаве в цьому документі те, що «реформа освіти» реалізується в рамках саме «вектору відповідальності», який визначається як «забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нести відповідальність за розвиток всієї країни» (Указ Президента України, 2015 : п. 2).

Перше питання, яке виникає після ознайомлення з цим Указом – чому реалізацію реформи освіти не віднесли до вектору розвитку? Адже хто ще може забезпечити розвиток суспільства і країни як не система освіти? Проте, проаналізувавши глибше, варто визнати, що принаймні до 2020 року реформу освіти варто проводити під гаслом і в межах саме вектору відповідальності, адже кому як не працівникам системи освіти (вчителям, педагогам, викладачам і, звичайно, державним службовцям, що працюють у сфері освіти) першими взяти на себе відповідальність за оновлення і подальший розвиток нашої країни, її майбутнє, добробут громадян і суспільства, сталий розвиток держави тощо. Так, зокрема, науковці Національного інституту стратегічних досліджень зазначають, що «саме людський капітал і система освіти, як ключовий чинник його збереження і розвитку, повинні стати рушієм позитивних змін у соціально-економічній сфері» (Проект рамкового Закону, 2017 : 3).

Поглиблення ж безвідповідальності в системі освіти, особливо в системі вищої освіти, матиме надзвичайно негативні наслідки для всієї країни, суспільства, держави і кожного громадянина. Як зазначає А. Смілик: «проблеми безвідповідальності й сваволі ... особливо притаманні українському суспільству, а також багатьом пострадянським державам» (Смілик, 2016 : 30). І далі автор продовжує, що «якщо проаналізувати ситуацію, яка склалася в українському суспільстві після розпаду Радянського Союзу, можна спостерігати наявність таких антицінностей, як сваволя, безвідповідальність, відсутність дисциплінованості, що деструктивно позначаються на житті народу» (Смілик, 2016 : 33).

Починаючи досліджувати питання відповідальності за якість вищої освіти, перше запитання, на яке варто дати відповідь, – а що таке власне «якість вищої освіти»? Адже перед тим, як дискутувати у питаннях хто і яким чином має цю якість забезпечувати, ми маємо чітко зрозуміти – що конкретно потрібно «забезпечити» і якого результату маємо досягти. І тут постає запитання, яке свого часу розділило робочу групу з підготовки проекту Закону України «Про вищу освіту» на дві частини – а що таке, власне, «вища освіта»? Бо якщо це те, що належить студентові (пізніше випускникові) (адже саме він є «здобувачем вищої освіти»), то, говорячи про забезпечення якості вищої освіти, ми маємо говорити про те, як досягти того, щоб якісними були знання, вміння, навички та інші компетентності студента і випускника, здобуті ним у закладі вищої освіти. Що таке «якісні» результати навчання (і для кого вони мають бути якісними, і хто має визначати і як часто змінювати цей рівень «якості» – це окремі питання, які ми обов'язково будемо з'ясовувати надалі). Якщо ж під терміном «вища освіта» розуміти не лише результат, але й процес досягнення цього результату, то «якість вищої освіти» і її «забезпечення» має набувати зовсім інших змістових характеристик.

Це питання порушується не дарма, адже переважна більшість робочої групи з підготовки проекту Закону «Про вищу освіту» таки погодилася з аргументаціями на користь першої позиції і саме в такому розумінні виписано термін «вища освіта» в Законі. Проте, робоча група, яка забезпечувала підготовку нового Закону «Про освіту», прийнятого вже у 2017 році, так і не змогла досягти консенсусу у питанні, що таке «освіта». І єдиним консенсусним рішенням у цьому питанні стало виключення взагалі цього терміну зі статті 1 Закону (Закон, 2017).

На цьому фоні виникає абсолютно логічне запитання – якщо ми не можемо дійти спільного розуміння, що таке «освіта», то як ми можемо дати визначення «якості освіти», сформулювати чіткі вимоги до якості освіти і тим більше, як ми можемо формувати систему забезпечення якості освіти (як внутрішньої, так і зовнішньої)?

Як писали у 2012 році Н. Хворостяна та М. Велікжаніна, «незважаючи на значну кількість наукових досліджень, відсутнє однозначне та зрозуміле визначення поняття «якість освіти», не вироблено уніфікованої системи визначення якості освіти не тільки на державному рівні, а й взагалі. За останні часи проведено ряд реформаційних кроків у сфері освіти, проте не здійснено комплексного аналізу щодо впливу їх на якість освіти. Крім цього, не створено чіткої моделі підвищення якості освіти у руслі євроінтеграційних освітніх реформ» (Хворостяна, 2012 : 25). Крім того, у запропонованій науковцями у 2014 році Концепції забезпечення якості вищої освіти України також наголошується на тому, що «немає чіткого визначення поняття «якість вищої освіти», тому важко знайти гравця в межах цієї системи, який може дати розумну відповідь на питання: що є «добрим» і «поганим» у вищій освіті» (Імператив якості, 2014 : 547-548).

У цьому випадку можна лише зазначити, що такі визначення як «якість освіти» у Законі «Про освіту» і «якість вищої освіти» в Законі «Про вищу освіту» вже сформульовані. І обидва ці терміни насправді ґрунтуються на тому, що освіта – це те, що належить людині, а якість освіти

– це характеристика результатів її навчання – знань, вмінь, навичок, інших компетентностей тощо. Так, згідно з пунктом 23 частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту» (в редакції Закону «Про освіту» від 05.09.2017 р.) «якість вищої освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг». Однак не варто зводити зміст вищої освіти виключно до результатів навчання, адже «вища освіта повинна не тільки надавати тверді навички для теперішніх і майбутніх поколінь, але й має також сприяти освіті соціально відповідальних громадян, які прагнуть до створення миру, захисту прав людини і цінностей демократії» (Комюніке Всесвітньої конференції з вищої освіти, 2009). Тому, на наше переконання, наявність визначення «якість вищої освіти» в Законі «Про вищу освіту» ні в якому випадку не має призвести до припинення подальшої наукової дискусії з порушених питань, адже формалізоване на рівні Закону визначення «якості вищої освіти» має бути суттєво доповнене детальним розумінням сутності та механізмів забезпечення якості вищої освіти на практиці. Більш того, таке визначення якості вищої освіти також має бути піддане ґрунтовному науковому аналізу, адже для нас вже зараз є очевидним, що для того, щоб якість вищої освіти можна було оцінювати на предмет її відповідності стандарту, сам стандарт має, по-перше, бути, а по-друге, він також має бути якісним, тобто таким, що в конкретний момент розвитку суспільства містить в собі ті результати навчання і компетентності, досягнення яких гарантовано забезпечує здобуття якісної вищої освіти.

На нашу думку, система забезпечення якості вищої освіти має, з одного боку, гарантувати здобувачам вищої освіти здобуття ними таких знань, умінь, навичок та інших компетентностей, які б давали їм «впевнений старт» після завершення навчання і подальше не менш впевнене кар'єрне зростання у їхній професійній діяльності, а з іншого боку, гарантувати суспільству, що переважна більшість випускників системи вищої освіти спрямовуватимуть свою діяльність (як записано в преамбулі до нового Закону України «Про освіту») «на користь іншим людям і суспільству, збагачуючи тим самим інтелектуальний, економічний, творчий, культурний потенціал Українського народу та забезпечуючи сталий розвиток України та її європейський вибір» (Закон, 2017). І друга частина завдання системи забезпечення якості вищої освіти має не менше важливе (а можливо, і більше важливе) значення, ніж перша. Адже, якщо, наприклад, найбільш кваліфікований випускник закладу вищої освіти не працює «на користь іншим людям і суспільству», то яка користь суспільству від того? Де і в чому тут проявляється відповідальність закладів вищої освіти і держави перед суспільством за якість вищої освіти? Чому суспільство має утримувати за рахунок публічних коштів державні заклади вищої освіти, які не забезпечують належної якості вищої освіти? Яка користь суспільству від кваліфікованих юристів, які виносять юридично грамотні і обґрунтовані, однак несправедливі за своєю суттю, судові рішення; які пишуть вишуканою нормотворчою технікою і абсолютно логічні закони, які однак дають можливість іншим не менш кваліфікованим фахівцям виводити публічні кошти в офшори, або сприяють укладенню юридично грамотних договорів, які проте спрямовані на порушення законних інтересів громадян?

Це все не риторичні запитання, а запитання, які мають спонукати науковців, фахівців-практиків і державних службовців ще раз зосередити увагу на питанні змісту та якості вищої освіти, яку здобувають громадяни у закладах вищої освіти, а також на питанні формування таких внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості освіти, які б дозволяли належним чином відповідати на сформульовані вище запитання.

Таким чином, окресливши питання, що таке «вища освіта» і якої якості вона має бути, перейдемо безпосередньо до питання відповідальності держави за забезпечення такої якості вищої освіти.

Те, що при переході до автономії закладів вищої освіти держава тим не менш не перестає бути одним із основних суб'єктів, які відповідають перед суспільством за якість вищої освіти, є незаперечним фактом, що підтверджується, зокрема, передбаченою у Законі України «Про вищу освіту» системою зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів освіти та якості вищої освіти (стаття 16). І якщо у частині 3 статті 16 Закону України «Про вищу освіту» 2014 року лише окреслені заходи і процедури, які мають входити до системи зовнішнього забезпечення якості, то у частині 4 статті 41 Закону України «Про освіту» 2017 року система зовнішнього забезпечення якості освіти вже включає конкретні інструменти, процедури та заходи забезпечення і підвищення якості освіти, визначені законами органи і установи, що відповідають за забезпечення якості, а також незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти. За формування та ефективну діяльність всіх зазначених інструментів, процедур, заходів та органів забезпечення якості вищої освіти відповідає перед суспільством держава. Головне завжди пам'ятати і чітко розуміти мету та призначення того чи іншого інструменту чи процедури забезпечення якості вищої освіти, оскільки часто правильні інструменти нівелюються некоректним їх прописуванням на підзаконному рівні, коли чіткі і правильні за своєю суттю процедури, при цьому ніяким чином не виправдовують їх існування, оскільки не спрямовані на досягнення основної мети – забезпечення якості освіти.

Відповідальність держави за якість вищої освіти підтверджується також, як, наприклад, самим існуванням Болонського процесу (адже всі документи підписувалися міністрами освіти від імені держави), так і такими положеннями документів Болонського процесу:

- «ми залишаємося цілковито відданими цілям Європейського простору вищої освіти, який є простором, де вища освіта перебуває у сфері державної та суспільної відповідальності (public responsibility), і де усі інституції вищої освіти, крізь розмаїття своїх місій, відповідають на ширші потреби суспільства» (Комюніке, 2009);

- «як суспільне благо і стратегічний імператив для всіх рівнів освіти, і як основа для дослідження, інновації і творчості, вища освіта повинна бути справою відповідальності і економічної підтримки усіх урядів» (Комюніке, UNESCO, 2009);

- «вища освіта як суспільне благо є відповідальністю усіх заінтересованих сторін, особливо урядів» (Комюніке, UNESCO, 2009);

- UNESCO запланувало «допомагати урядам і навчальним закладам відповідати міжнародним викликам у вищій освіті» (підпункт «в» пункту 52 Комюніке) (Комюніке, UNESCO, 2009);

- «ми, Міністри, підтверджуємо, що вища освіта є публічною відповідальністю, і зобов'язуємося, незважаючи на важкий час економічних випробувань, забезпечувати вищі навчальні заклади усіма необхідними ресурсами у встановлених і контрольованих органами влади рамках» (Декларація, 2010);

- «ми зобов'язуємося підтримувати відповідальність держави за забезпечення якості, а також активно залучати широке коло стейкхолдерів до цього процесу» (Комюніке, 2012);

- «ми підтверджуємо наше зобов'язання підтримувати відповідальність держави за вищу освіту та визнаємо необхідність відкрити діалог щодо фінансування та урядування (governance) у вищій освіті» (Комюніке, 2012).

У частині другій статті 3 Конституції України записано, що «держава відповідає перед людиною за свою діяльність» (Конституція, 1996). Саме держава і саме за «свою» діяльність (не за діяльність суспільства, людини, підприємств, установ чи організацій, а за «свою» власну діяльність). У нашому дослідженні під «державою» ми розуміємо усю сукупність органів державної влади, які мають повноваження, зокрема, у сфері вищої освіти. Крім того, варто пам'ятати, що функції «держави» завжди покладені на конкретні органи державної влади, які

реалізують їх через щоденну діяльність конкретних державних службовців, або інших осіб (фізичних чи юридичних), уповноважених державою на виконання її функції (які делеговані цим суб'єктам). Тому за відповідальністю «держави» завжди стоїть відповідальність конкретних державних службовців та посадових осіб, які обіймають ті чи інші політичні (виборні чи невиборні) або неpolітичні посади. А тому говорити про «ціннісну платформу» державних службовців (яка до речі, також є (мала б бути) продуктом системи вищої освіти України) очевидно також потрібно.

Крім того, відповідно до частини 2 статті 19 Основного Закону України «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (Конституція, 1996). Таким чином, відповідальність держави за якість вищої освіти через закони розподілена між конкретними органами державної влади та їх посадовими особами.

Згідно з частиною 1 стаття 3 Закону України «Про вищу освіту» (2014) державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Основними напрямками державної політики, що визначені новим Законом, є забезпечення автономії закладів вищої освіти та академічних свобод учасників освітнього процесу, підвищення якості як освітньої діяльності закладів вищої освіти, так і якості вищої освіти.

Таким чином, хто формує державну політику і в якому напрямку вона має реалізовуватися зрозуміло. Спробуємо хоча б окреслити ті інструменти державного управління, які спроможні забезпечувати реалізацію державної політики у визначеному Законом України «Про вищу освіту» напрямку.

Отже, за реалізацію яких функцій безпосередньо відповідає держава.

1. Аналітично-прогностична функція (аналіз і прогнозування світових тенденцій розвитку світового і внутрішнього ринків праці).

Коли писався Закон про вищу освіту серед членів робочої групи була дискусія – яку ж функцію (повноваження) профільного Міністерства поставити на перше місце. З різних міркувань, у тому числі політичних, поставили – «розробляє стратегію та програми розвитку вищої освіти і подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України» (пункт 1 частини 1 статті 13 Закону). Натомість аж на четверте місце поставили функцію «провадить аналітично-прогностичну діяльність у сфері вищої освіти, визначає тенденції її розвитку, вплив демографічної, етнічної, соціально-економічної ситуації, інфраструктури виробничої та невиробничої сфери, формує стратегічні напрями розвитку вищої освіти з урахуванням науково-технічного прогресу та інших факторів, узагальнює світовий і вітчизняний досвід розвитку вищої освіти» (Закон, 2014). Сьогодні стає зрозумілим, що це, мабуть, одна з основних функцій держави, яка, на жаль, наразі реалізується в дуже урізаному вигляді.

Звичайно, це не знімає відповідальності з науково-педагогічних працівників і закладів вищої освіти завдання щодо прогнозування розвитку тих галузей, спеціальностей, і сфер діяльності, фахівців з яких вони готують.

Але завдання і відповідальність держави у цьому аспекті інші та набагато ширші. Наприклад, викладач може (а насправді мусить) скоригувати лекцію з урахуванням останніх досліджень, по іншому побудувати курс, методику викладання тощо. Заклад вищої освіти, зокрема, вчена рада чи адміністрація можуть поставити питання про доцільність взагалі існування такої спеціальності чи спеціалізації у закладі вищої освіти та її сучасність, перспективу тощо (бо навчати студентів на несучасних і безперспективних спеціальностях – точно безвідповідально). Натомість, у держави інші завдання та інструменти формування і

реалізації державної політики – затверджувати такий чи інших перелік галузей знань і спеціальностей, затверджувати ті чи інші ліцензійні умови для провадження освітньої діяльності за тією чи іншою спеціальністю, давати чи не давати ліцензію на таку освітню діяльність, давати чи не давати державні кошти (державне замовлення) на підготовку фахівців з цієї спеціальності тощо – це все сфера відповідальності держави.

І ці всі питання і відповіді на них мають вирішуватися виключно на основі і за результатами реалізації цієї функції, про яку ми говоримо, виключно після врахування світових тенденцій розвитку вищої освіти, світової та внутрішньої економіки, наукових досліджень, особливостей глобалізованого ринку праці, демографічної ситуації в країні тощо.

Якщо основною метою (ціллю) системи вищої освіти ми ставимо якість вищої освіти у тому розумінні, про яке ми сказали вище, то не можна формувати показники державного замовлення без розуміння того, а чи фахівці цієї спеціальності взагалі будуть потрібні через 4-5 років (після того, як вони закінчать заклад вищої освіти), особливо з урахуванням останніх прогнозів і тенденцій щодо подальшої механізації, комп'ютеризації, роботизації та електронізації (Колот, 2016 : 19). Кого ми тоді готуємо і для чого? Це не потрібно ані конкретній людині – студенту, ані суспільству (ані сьогодні, бо дарма витрачаються публічні кошти, ані через 4-5 років, бо цей випускник не зможе принести користі суспільству своєю професійною діяльністю).

Як зазначає Т. Радівілова, «прогнозування і планування ринку праці, зокрема держзамовлення, - це складна економіко-математична задача класу стратегічного планування, що потребує серйозної наукової обробки, перевіреного математичного апарату, який враховує сотні змінних із великою невизначеністю чіткої та достовірної статистичної бази тощо» (Радівілова, 2014 : 81).

І тому, визнаючи той факт, що це безпосередня функція держави (яка реалізується через спільну діяльність декількох міністерств, зокрема, МОН, Мінсоцполітики, Мінекономічного розвитку, Мінфін, МОЗ (зі своїх питань), МВС, Міноборони, і нарешті всього Уряду), тим не менш маємо великий сумнів, що це все мають робити виключно державні службовці (адже в цьому процесі велику складову займає наукова діяльність, а це задача наукових і науково-педагогічних працівників. Водночас, держава, маючи фінансові ресурси на наукові дослідження, частину з них очевидно могла б спрямувати на забезпечення виконання цієї функції.

З європейським досвідом планування підготовки закладами вищої освіти затребуваних спеціалістів можна ознайомитися у відповідній аналітичній записці науковців Національного інституту стратегічних досліджень (Європейський досвід планування).

Тому, в першу чергу, держава має відповідати перед суспільством за організацію та ефективну реалізацію аналітично-прогностичної функції. Прийняття ж важливих управлінських рішень без чітких статистичних і прогностичних показників є безвідповідальним і не спрямоване на забезпечення якості вищої освіти.

Виходячи з наведеного, до першої функції, за ефективну реалізацію якої держава відповідає перед суспільством, можна віднести і таке одне з основних завдань держави як формування ефективної системи освітніх індикаторів та моніторингу якості освіти, «яка б забезпечувала зацікавлені сторони об'єктивною, достовірною, аналітичною, порівнюваною інформацією про стан і перспективи функціонування освітньої системи. На підставі цієї інформації мають ухвалювати управлінські рішення, що визначають стратегію, сутність та основні напрями освітніх політик...» (Радівілова, 2014 : 141).

Саме з цією метою Урядом України у 2014 році було створено Державну наукову установу «Інститут освітньої аналітики» (Постанова Кабінету Міністрів, 2014). І саме тому до

основних повноважень Міністерства, закріплених у статті 64 Закону України «Про освіту» віднесено організацію збору та обробки освітньої статистики, здійснення її аналізу та прогнозування розвитку системи освіти, а також включено до Закону окрему статтю 72 «Освітня статистика» та передбачено, що «перелік показників, порядок збору та методика оброблення статистичної інформації у сфері освіти погоджуються з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки» (Закон, 2017).

2. Функція «створення правил гри».

Нормативно-правове забезпечення як реформування, так і подальшого функціонування системи вищої освіти, зокрема системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (відповідних інструментів, процедур і заходів) і засад освітньої діяльності закладів вищої освіти – є однією з основних функцій держави, яка ніяким чином не дублюється і не пересікається з функціями закладів вищої освіти в частині забезпечення якості вищої освіти.

І тут у держави надзвичайно широке поле для діяльності. Можна як дерегулювати сферу на засадах посилення автономії закладів вищої освіти, так і зарегулювати систему вищої освіти, причому особливо не перевищуючи надані Законом повноваження. Отже, побудова «правильної» моделі суспільних відносин, при якій будуть збалансовані права, обов'язки та відповідальність органів влади, що відповідають за розвиток системи вищої освіти, і закладів вищої освіти, також є сферою відповідальності держави перед суспільством.

При цьому, реалізація цієї функції має ґрунтуватися на достовірних даних, зібраних державою під час реалізації попередньої функції. Як зазначено у частині 3 статті 5 нового Закону України «Про освіту» державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства (Закон, 2017).

Але, в контексті питання «збалансування» повноважень і відповідальності варто також додатково зацентрувати увагу на тому, що державні службовці, які власне є основними «відповідальними» у цьому питанні, мають, працюючи в рамках демократичного і громадянського суспільства, не стільки «створити» (самостійно) ці «правила гри», скільки правильно організувати процес їх створення (принаймні в частині напрацювання та узгодження ідеології (сутності) змін). Адже, «залучення громадськості до процесу вироблення управлінських рішень вважається одним із фундаментальних принципів демократичного суспільства» (Софій, 2011), а «активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробці і реалізації ефективної державної політики у різних сферах, утвердженні відповідальності перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем» (Національна стратегія, 2016).

Відповідальність держави проявляється і у створенні такої нормативно-правової бази, яка не міститиме будь-яких корупціогенних положень та усуватиме усі корупційні ризики, наприклад, при вступі до закладів вищої освіти і здобутті якісної вищої освіти, забезпечуватиме невідворотність покарання тих осіб, які не дотримуються у тому числі норм академічної доброчесності тощо.

3. Функція «формування ринку освітніх послуг та механізмів допуску до нього».

Очевидно, що це виключно функція держави, реалізація якої безпосередньо впливає на якість вищої освіти, адже від її ефективної реалізації залежить існування чи відсутність здорової конкуренції на ринку освітніх послуг (яка є невід'ємною умовою підвищення якості

освітніх послуг), наявність чи відсутність на цьому ринку закладів вищої освіти, які не те що не забезпечують здобуття студентами якісної вищої освіти, але й не виконують мінімальних вимог і умов до освітньої діяльності, які дозволяли б мати надію, що при їх виконанні можна організувати якісний освітній процес.

Зазначена функція держави реалізується через декілька взаємопов'язаних, на нашу думку, напрямів.

Перший напрям державної політики – формування та підтримування мережі державних закладів вищої освіти. Якщо точніше, то мова йде не стільки про формування мережі саме «закладів», скільки про формування мережі місць, де можна здобути якісну вищу освіту за однаковими галузями знань і спеціальностями. Адже сьогодні конкуренція між закладами вищої освіти здебільшого відбувається в межах конкретних галузей знань і спеціальностей. Формування мережі закладів вищої освіти, яка реалізується у тому числі шляхом заснування державою державних закладів вищої освіти, тим не менш не варто плутати з виконанням державою функції засновника конкретного закладу освіти, адже це зовсім інший рівень управлінської діяльності.

Другий не менш важливий інструмент забезпечення якості вищої освіти – ліцензування освітньої діяльності закладів вищої освіти. Ліцензування освітньої діяльності закладів вищої освіти за тими чи іншими спеціальностями – це надзвичайно потужний інструмент державної політики, що, відповідно, вимагає від держави відповідальності перед суспільством за те, з якою метою і як держава його використовує.

Як зазначено, у пункті 6 частини 1 статті 1 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» ліцензування – це засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів (Закон, 2015).

Проте, як зазначає О. Джеджора, «позиціонуючи себе монопольним розпорядником та визначальником якості, держава тим не менш не спроможна адекватно оцінити стану, потреб та перспектив розвитку такого складного й багатогранного феномену, яким є сучасна вища освіта, а тому функції ліцензування та акредитації, як і критерії, якими вони послугуються, часто зводять до збору формальних даних, до відповідності бюрократичним вимогам, за якими губляться якість та сенс реальних процесів. Окрім цього, відомі практики повністю ігнорують специфіку та завдання освітніх закладів різних профілів та різних форм власності, лобіюючи інтереси класичного державного університету» (Джеджора, 2014 : 149-150).

І те, що наразі відповідно до зазначеного вище Закону суттєво спрощено загальну для всіх органів ліцензування процедуру отримання ліцензії, на нашу думку, не має призвести до фактичного знецінення цієї процедури забезпечення якості вищої освіти. Адже безпосередньо у сфері повноважень і відповідальності профільного Міністерства залишається повноваження на розробку ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, що на нашу думку є більш важливим інструментом ніж похідні від нього процедури видачі та анулювання ліцензії.

Проте, очевидним є те, що як формування ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, так і процедура видачі та анулювання ліцензій мають відбуватися з високим рівнем усвідомлення значення цього інструменту у питання забезпечення якості вищої освіти, а також відчуттям особистої відповідальності перед суспільством за результати власної діяльності та рішень.

4. Функція засновника державних закладів вищої освіти.

І це трохи інша, ніж попередня, функція.

Тут і питання власне створення, реорганізації та ліквідації державних закладів вищої освіти; належний і неупереджений контроль за їх фінансово-господарською діяльністю, належне фінансування з метою утримання матеріально-технічної бази (але з обов'язковим врахуванням рівня (якості) їх освітньої діяльності). На наше глибоке переконання, фінансувати державні заклади вищої освіти, які не показують не те, що високої якості освітньої діяльності, а й порушують чинне законодавство, грубо порушують права і свободи працівників закладів і здобувачів вищої освіти тощо, є безвідповідальним.

І тут жорсткий контроль за такими закладами вищої освіти не має сприйматися як порушення автономії чи втручання в автономію такого закладу, адже якщо останній, використовуючи надані йому Законом автономні права, не здатен показувати високі результати своєї роботи, то тут засновник має навіть не «право», а обов'язок забезпечити належне вивчення причин такого стану і прийняти правильне управлінське рішення – змінити керівника, реорганізувати (наприклад, приєднати до іншого закладу) чи ліквідувати заклад.

У цьому питанні державні службовці в рамках своєї відповідальності перед суспільством мають в першу чергу думати не про інтереси, права і свободи керівництва і колективу такого закладу, а про інтереси суспільства і права та інтереси здобувачів освіти.

Висновки

1. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» найближчі три роки вся система освіти України продовжить реформуватися в межах вектору відповідальності. Це має призвести не лише до посилення відповідальності за якість вищої освіти усіх суб'єктів, які працюють в системі вищої освіти України, але й нарешті до формування чіткої і збалансованої системи (як внутрішньої, так і зовнішньої) забезпечення якості вищої освіти. В основі такої системи має лежати науково обґрунтований, логічний і справедливий баланс прав, обов'язків і відповідальності закладів вищої освіти і держави за якість вищої освіти в країні.

2. Незважаючи на перехід в умовах реформування системи вищої освіти до автономії закладів вищої освіти і передачі останнім багатьох прав, що мають підвищити їхню відповідальність за якість вищої освіти, відповідальність держави за якість вищої освіти не має зменшитися. Частково звільнені ресурси держави мають бути спрямовані на ефективну реалізацію тих, визначених Законом, напрямів роботи, які апріорі не може взяти на себе жоден університет і яким тривалий час не приділялася належна увага.

3. В умовах посилення відповідальності держави та університетів перед суспільством за якість вищої освіти належну увагу має бути приділено не лише підвищенню якості знань, вмінь та практичних навичок випускників, а й формуванню їх ціннісних орієнтирів. Адже для суспільства важливим є не лише (а, можливо, не стільки) те, ЩО конкретно знають і вміють випускники, а й те, ЯК і ДЛЯ ЧОГО вони використовують набуті в державних ВНЗ (особливо за суспільні кошти!) знання, вміння, навички та інші компетентності.

4. До основних функцій (повноважень) держави у сфері вищої освіти, за ефективну реалізацію яких вона має нести відповідальність перед суспільством, належать:

аналітично-прогностична функція (глибокий аналіз сучасних світових тенденцій розвитку системи вищої освіти та ринку праці), зміст якої розкрито в статті;

функція «створення правил гри» (формування нормативно-правової бази);

функція «формування ринку освітніх послуг та механізмів допуску до нього»;

функція засновника державних закладів вищої освіти.

Звичайно, до функцій і, відповідно, сфери відповідальності держави належать і максимально ефективний розподіл публічних коштів (формування та розподіл державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою і наукових кадрів), і правильний розподіл

повноважень між органами влади, що виконують свої функції у сфері вищої освіти, що повинен призвести до ефективності виконання цих функцій і відсутності дублювань тощо. Дослідженню цих та аналогічних питань будуть присвячені наступні статті.

Бібліографічні посилання:

- Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті. Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти, Льовен та Лювен-ля-Ньов, 28-29 квітня 2009 року. Отримано з [http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique\(2009\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique(2009).pdf)
- Будапештсько-Віденська Декларація про створення Європейського простору вищої освіти* (12 березня 2010 року). Отримано з [http://www.edupolicy.org.ua/files/Budapest-Vienna_Declaration\(2010\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Budapest-Vienna_Declaration(2010).pdf)
- Бухарестське комюніке «Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти»* (26 та 27 квітня 2012 р.). Отримано з https://drive.google.com/file/d/0B_jORfZbHWtIYl9mUlhRN054aHc/view
- Джеджора, О. (2014) Зовнішні процедури забезпечення якості у «трикутнику знань». За М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена (ред.) *Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.* Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»», 141-156.
- Добко, Т., Головянко, М., Кайкова, О., Терзіяна, В., & Тіихонена Т. (ред.). (2014). *Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.* Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»».
- Закон України «Про вищу освіту» (2014). № 1556-VII. Отримано з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (2015). № 222-VIII. Отримано з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/222-19>
- Закон України «Про освіту» (2017). № 2145-VIII. Отримано з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Карпенко, М. М. *Європейський досвід планування підготовки вищими навчальними закладами затребуваних спеціалістів. Аналітична записка.* Отримано з <http://www.niss.gov.ua/articles/1406/>
- Колот, А. М. (2016). Майбутнє світу праці та соціально-трудового розвитку очима відомих економістів. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика (збірник наукових праць)*, 1(11), 8-21. Отримано з http://stvua.com/?wpfb_dl=24
- Комюніке Всесвітньої конференції з вищої освіти - 2009: «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» (2009, UNESCO, Париж, 5-8 липня). Отримано з http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/952_011
- Конституція України (1996). Отримано з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки* (2016). Затверджена Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran20#n20>
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики»* (від 26 листопада 2014 р.). № 687. Отримано з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-2014-%D0%BF>

- Проект рамкового Закону України «Про освіту» в контексті збереження і зміцнення людського капіталу: переваги і ризики. Отримано з <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/lshchenko-8b2ac.pdf>
- Радівілова, Т. (2014). Аналіз рекомендації щодо системи моніторингу якості. За М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена (ред.) *Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.* Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»», 116-142.
- Радівілова, Т. (2014). Українська система вищої освіти в європейському освітньому та науковому просторі За М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена (ред.) *Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.* Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»», 69-92.
- Смілик, А. (2016). Проблема свободи й відповідальності у філософії екзистенціалізму. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*, 2, Т. 2, 30-34.
- Софій, О. З., & Каспрук, І. І. (2011). Залучення громадян до процесу прийняття рішень органами місцевої влади шляхом використання потенціалу громадських консультацій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, 6, 112–117. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_25
- Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»» (2015). № 5/2015. Отримано з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
- Хворостяна, Н.В., & Велікжаніна, М.В. (2012). Аналіз основних чинників, які забезпечують якість освіти. *Економіка і регіон*, 3 (34), 25-29.

References:

- Bolonskyi protses u period do 2020 roku – Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity u novomu desiatylitti* [The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade]. Komunikatsiia konferentsii yevropeyskykh ministriv vyshchoi osvity, Loven ta Liuvn-lia-Nov, 28-29 kvitnia 2009 roku. Retrieved from [http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique\(2009\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique(2009).pdf)
- Budapeshtsko-Videnska Deklaratsiia pro stvorennia Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity* [Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area] (12 bereznia 2010 roku). Retrieved from [http://www.edupolicy.org.ua/files/Budapest-Vienna_Declaration\(2010\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Budapest-Vienna_Declaration(2010).pdf)
- Bukharetske komiunike «Vykorystannia nashoho potentsialu z naibilshoiu korystiu: konsolidatsiia Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity»* [The Usage of Our Potential: Consolidating of the European Higher Education Area] (Bukharest, 26 ta 27 kvitnia 2012 r.). Retrieved from [http://www.edupolicy.org.ua/files/Bucharest_Communique\(2012\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Bucharest_Communique(2012).pdf)
- Dzhedzhora, O. (2014). *Zovnishni protsedury zabezpechennia yakosti u «trykutnyku znan»* [External quality assurance procedures in the «knowledge triangle».] За М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена (ред.) *Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.* Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»», 141-156.
- Dobko, T., Holovianko, M., Kaikovo, O., Terziiana, V., & Tiikhonena, T. (Red.) *Imperatyv yakosti: vchymosia tsinuvaty i otsiniuvaty vyshchu osvitu: navch. posib. [Imperative of quality: learn to appreciate and evaluate higher education: teach. manual]*. Lviv: Vydavnytstvo «Kompaniia «Manuskrypt»».
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine On Higher Education] (2014). № 1556-VII. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

- Zakon Ukrainy «Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti» [Law of Ukraine On Licensing Types of Economic Activities] (2015). № 222-VIII. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/222-19>
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine On Education] (2017). № 2145-VIII. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Karpenko, M. M. *Yevropeyskyi dosvid planuvannia pidhotovky vyshchymy navchalnymy zakladamy zatrebuyanykh spetsialistiv. Analitychna zapyska.* [European experience of education scheduling of the demanded specialists carried out by higher educational institutions. Analytical note]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1406/>
- Kolot, A. M. (2016) Maibutnie svitu pratsi ta sotsialno-trudovoho rozvytku ochyma vidomykh ekonomistiv [The future of the world of work and social and labor development as viewed by the prominent economists]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka (zbirnyk naukovykh pratsi)*, 1(11), 8-21. Retrieved from http://stvua.com/?wpfb_dl=24
- Komiunike Vsesvitnoi konferentsii z vyshchoi osvity - 2009: «Nova dynamika vyshchoi osvity i nauky dlia sotsialnoi zminy i rozvytku» [World Conference on Higher Education - 2009: «New dynamics of higher education and science for social change and development»] (2009, UNESCO, Paryzh, 5-8 lypnia). Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/952_011
- Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Natsionalna stratehiia spryannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016 - 2020 roky [National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2016-2020] (2016). Zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 26 liutoho 2016 roku № 68/2016. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran20#n20>
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia Instytutu modernizatsii zmistu osvity ta Instytutu osvithoi analityky» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the Establishment of the Institute for the Modernization of the Content of Education and the Institute of Educational Analysis»] (2014). № 687. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-2014-%D0%BF>
- Proekt ramkovoho Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» v konteksti zberezhenia i zmitsnennia liudskoho kapitalu: perevahy i ryzyky [Draft framework law of Ukraine «On education» in the context of preservation and strengthening of human capital: advantages and risks.]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Ishchenko-8b2ac.pdf>
- Radivilova, T. (2014). Analiz rekomendatsii shchodo systemy monitorynhu yakosti osvity [Analysis of the recommendation on the quality monitoring system]. Za red. T. Dobka, M. Holovianko, O. Kaikovoï, V. Terziiana, T. Tiikhonena. *Imperatyv yakosti: vchymosia tsinuvaty i otsiniuvaty vyshchu osvitu: navch. posib. . [Imperative of quality: learn to appreciate and evaluate higher education: teach. manual]*. Lviv: Vydavnytstvo «Kompaniia «Manuskrypt»», 116-142.
- Radivilova, T. (2014). Ukrainska systema vyshchoi osvity v yevropeiskomu osvithomu ta naukovomu prostori [Ukrainian system of higher education in the European educational and scientific space]. Za red. T. Dobka, M. Holovianko, O. Kaikovoï, V. Terziiana, T. Tiikhonena. *Imperatyv yakosti: vchymosia tsinuvaty i otsiniuvaty vyshchu osvitu: navch. posib. . [Imperative of quality: learn to appreciate and evaluate higher education: teach. manual]*. Lviv: Vydavnytstvo «Kompaniia «Manuskrypt»», 69-92.
- Smilyk, A. (2016) Problema svobody y vidpovidalnosti u filosofii ekzystentsializmu [The problem of freedom and responsibility in the philosophy of existentialism]. *Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia i praktyka*, 2. T. 2., 30-34.

- Sofii, O. Z., & Kaspruk, I. I. (2011). Zaluchennia hromadian do protsesu pryiniattia rishen orhanamy mistsevoi vlady shliakhom vykorystannia potentsialu hromadskykh konsultatsii [Involving citizens in the decision-making process by local authorities through the use of the potential of public consultations]. *Naukovi zapiski L'vivs'kogo universitetu biznesu ta prava*, 6, 112–117. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_25
- Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»» [Decree of the President of Ukraine "On the Strategy of Sustainable Development «Ukraine-2020»"] (2015). № 5/2015. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
- Khvorostiana, H.V., & Vielikzhanina M.V. (2012). Analiz osnovnykh chynnykiv, yaki zabezpechuiut yakist osvity [Analysis of the main factors that ensure the quality of education.]. *Ekonomika i rehion*. 3 (34). 25-29.

Sych Oleksandr

The responsibility of the state for the quality of higher education in the context of its reforming: the basic principles

Summary

The article deals with the content of the state responsibility for the quality of higher education in the context of reforming the system of higher education in Ukraine. It is noted that the responsibility for the quality of higher education is distributed among different subjects in accordance with the specified power and authority. In the context of the implementation of the Law of Ukraine "On Higher Education" (2014), with an increase in the level of autonomy of institutions of higher education, the volume of their responsibility for the quality of higher education is growing. The author's position on the discussion between experts according to the definition "quality of higher education" is highlighted. The provisions defined by both key national documents and documents of the European Higher Education Area acknowledged the responsibility of the state for the quality of higher education. The value platform of this responsibility is established. The functions of the state and the tools of public administration that are capable of ensuring the implementation of state policy in the field of higher education are described.

Key words: autonomy of institutions of higher education, state responsibility, higher education, quality of higher education.

61

Інформація про автора:

Сич Олександр

– Україна

– Міністерстві освіти і науки України, заступник директора – начальник відділу нормативної роботи та правової експертизи департаменту правового забезпечення

Sych Oleksandr

- Ukraine

- Ministry of Education and Science of Ukraine, Deputy Director – Head of the Normative Activities and Legal Expertise unit of the Department of legal support